

Summary

Bugera S. I. Quality of agricultural production: problems of adaptation of the legislation to the international requirements. — Article.

In clause the problems of adaptation of legal regulation of quality of agricultural production to the international requirements are investigated. The condition of the domestic and international legislation on the given questions is investigated. It is offered structure of the program of adaptation of the domestic legislation on legal regulation of quality of agricultural production to the international requirements.

Keywords: agricultural production, quality, legal regulation, adaptation to the international requirements.

УДК 340.155.2: 349.6

Л. Я. Коритко

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ГАЛИЦЬКОГО КРАЙОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ТВАРИННОГО СВІТУ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ — ПОЧАТОК ХХ СТ.)

Постановка проблеми. Тваринний світ є важливою частиною природних багатств будь-якої держави. Він є джерелом духовного і естетичного збагачення людей, важливою базою для одержання промислової сировини, харчових продуктів тощо. Тому відносини в галузі охорони тваринного світу регулюються законодавством. А власне європейський курс України вимагає вивчення історико-правового досвіду країн, що сьогодні входять до Євросоюзу і до складу яких в певні історичні періоди входили українські землі, щодо правового регулювання охорони природних об'єктів, в т. ч. тваринного світу. В цьому контексті цікавим є історичний досвід Австрії, яка з 1995 року є членом ЄС. А вже з 1772–1775 рр по 1918 рік, західні українські землі (Східна Галичина, Буковина та Закарпаття) входили до складу Австрійської (Австро-Угорської з 1867 року) імперії. Природоохоронні відносини на цих українських землях, зокрема, Східної Галичини, регулювалися нормами австрійського права.

Стан дослідження. Вивченню австрійського природоохоронного законодавства ХІХ — поч. ХХ ст. приділили увагу О. І. Логвиненко, Б. В. Кіндюк, О. Р. Проців, В. М. Клапчук, П. Б. Хоецький. Зокрема, правові засади полювання в Австро-Угорщині, історію діяльності мисливської охорони в Галичині середини ХІХ — першої третини ХХ ст. досліджував О. Р. Проців [1–3]. А спільно з В. М. Клапчуком він вивчав проблеми охорони лісового, мисливського та рибальського господарства Галичини [4].

Але питання розвитку законодавства про охорону та раціональне використання об'єктів тваринного світу не були предметом спеціального дослідження. Зазначимо, що ряд науковців вивчали загалом становлення державно-правових інститутів Австрійської (Австро-Угорської з 1867 року) імперії та українських земель Східної Галичини в її складі. Серед них: В. С. Кульчицький,

Б. Й. Тищик, І. Й. Бойко, О. І. Мікула, І. Ю. Настасяк, Р. В. Петрів, О. В. Кондратюк, Н. Ю. Панич та інші.

Мета і завдання дослідження. Зважаючи на те, що законодавство з приводу охорони та раціонального використання об'єктів тваринного світу, яке діяло в системі права Австро-Угорщини в ХІХ — на початку ХХ ст. ніхто спеціально не вивчав, мета пропонованої статті — аналіз галицького крайового законодавства, що регулювало охорону тваринного світу на території українських земель Східної Галичини в Австро-Угорщині.

Для досягнення поставленої мети є необхідним розв'язання таких завдань:

- вивчення нормативно-правових актів, які визначали правовий статус об'єктів тваринного світу в Східній Галичині в складі Австро-Угорщини;
- дослідження вимог, встановлених галицьким крайовим законодавством щодо використання об'єктів тваринного світу;
- порівняння законодавства про тваринний світ другої половини ХІХ століття, що діяло на території Східної Галичини, із законодавством сучасної України кінця ХХ — початку ХХІ століття.

Виклад основних положень. Законодавчому забезпеченню охорони та використання об'єктів тваринного світу була приділена увага на українських землях Східної Галичини ще в другій половині ХІХ ст. Враховуючи ту історичну обставину, що Східна і Західна Галичина входила до складу Австрійської (Австро-Угорської з 1867 року) імперії, на її території діяло австрійське державне законодавство. Ще 26 лютого 1861 року цісарським патентом був оголошений Крайовий статут Королівства Галичини і Володимирії з Великим Князівством Краківським (В.з.д., № 20). Уже в 1909 році державним Законом від 23 квітня (В.з.кр., № 42) в Статут внесені доповнення (окремий § 18 а): «Яко справи краєвої культури признає ся всі справи, котрих предметом єсть продукція рільнича і лісна та управлюване призначених для неї просторів краю як ось: лісництво, польованє, риболівля, годівля худоби, охорона піль, заряджене в ціли нищення шкідників рільних і лісних, (...) регуляція і викуплене прав уживаня лісів (...)» [5, 96].

В Австрійській імперії в 1849 році виданий державний закон «Про полювання» від 7 березня (Вісник законів державних, далі — В.з.д., № 217). Але важливу роль відіграло галицьке крайове природоохоронне законодавство. Розвиток галицького крайового законодавства розпочинається з другої половини ХІХ століття. Для Галичини було видано декілька крайових законів: Закон про охорону деяких видів альпійських тварин та диких кіз від 19 липня 1869 року, Закон про охорону деяких видів тварин від 21 грудня 1874 року, Закон про охорону тварин від 30 січня 1875 року, закони про полювання (ловецький закон) від 5 березня 1897 року і від 13 липня 1909 року.

В 1869 році був виданий Галицький закон від 19 липня, № 26, який забороняв полювання та продаж альпійських тварин, які поширені в Татрах, та диких кіз. За порушення норм передбачав покарання у вигляді штрафу від 5 до 100 золотих, а у випадку неможливості сплатити дану суму — арештом від 1 до 20 днів [6, 83]. Цей закон продовжував діяти і після прийняття 5 березня

1897 року Галицького мисливського закону (Вісник законів крайових, далі — В. з. кр., № 71), яким всі попередні мисливські закони скасовувалися.

Перед тим у 1874 році був прийнятий крайовий Закон про охорону деяких видів тварин від 21 грудня 1874 року (В.з.кр., № 10), який встановлював заборону на вибирання із гнізд та псування яєць та гнізд всіх птахів «дико живучихъ и нешкодливыхъ» [7, 11]. Власне під правову охорону даного закону підпадали птахи, кажани та їжаки. Нормами закону (§ 2) були встановлені заборони на вилов, відстріл та продаж певних видів птахів, а також кажанів та їжаків (§ 3). Зокрема, під заборону підпадали такі птахи: дрозд, соловей, волове око, ластівка, синиця, очеретянка, мухоловка, жайворонок, іволга, сова, сокіл, снігур тощо. Повний перелік встановлений додатком до § 2 даного закону [7, 14–15]. Але з науковою метою органами влади міг бути наданий дозвіл на вилов таких птахів у невеликих кількостях: «въ немного примърникахъ» [7, 12].

За порушення вищезазначених заборон передбачено сплату штрафних сум в розмірі від 1 до 15 золотих ринських (валюта, що діяла до 1892 року, потім була замінена на корону. — Л. К.) Якщо гроші винна особа сплатити не може, тоді її арештовували на строк від 12 годин до 3 днів — § 4. Сплачені кошти перераховувалися в фонд допомоги бідним. Вилучалися також знаряддя вилову птахів, клітки, а птахи випускалися на волю.

Закон пропагував проведення правової освіти серед населення, особливо молоді, адже § 9 передбачав здійснення шкільними вчителями, включаючи вчителів недільних шкіл, заходів ознайомлювального, виховного характеру щодо збереження і захисту об'єктів тваринного світу. Зауважимо цікаву деталь: нормами законодавчого акта встановлено обов'язок шкільних вчителів щороку перед початком гніздування птахів ознайомлювати учнів з вимогами даного закону [7, 13]. Тобто правове виховання здійснювалося на підставах, безпосередньо визначених законом.

Даний закон регламентував тільки правову охорону птахів на території коронного краю Галичини та Володимирії і Краківського Князівства. Тому через місяць за згодою Галицького сейму був виданий Закон про охорону тварин від 30 січня 1875 року (В.з.кр., № 16). Його нормами заборонялося здійснювати полювання, вилов та забій тварин (оленів, зайців, ланей, лисиць, диких кіз та ін.), птахів (фазанів, дрохв, рябчиків, тетеревів та ін.) в певні періоди року — § 1. Не можна було також збирати та псувати яйця і забирати молодих (новонароджених) звірят з берлоги [8, 24].

Законом були збільшені (в порівнянні з попереднім) розміри штрафів: від 5 до 50 золотих ринських — § 5. Якщо порушення здійснювалося повторно або шкода була значною, штраф збільшувався до 100 зол. ринських. Шкода вважалася значною, якщо було вбито велику кількість тварин. Щодо розуміння «великої кількості», то законом пояснення не дано. Знову ж таки встановлювалася можливість заміни грошового покарання арештом з розрахунку за кожних 5 зол. ринських належав один день арешту — § 7.

Новелою даного крайового природоохоронного нормативно-правового акта є положення § 6 про те, що особи, які реалізують звірину (мається на увазі

тварин, виловлених чи убитих, а також яєць диких птахів), що походить з країв, на які не розповсюджується даний закон, зобов'язані належним чином підтвердити законне походження такої звірини [8, 25]. Це ж саме стосувалося осіб, які виступали посередниками в реалізації. Інакше всі ці особи відповідатимуть відповідно до норм закону від 30 січня 1875 року.

Основним видом використання диких тварин є мисливство. П. Б. Хоецький зазначає, що (...) основними об'єктами полювання в Галичині були ратичні (олень, дика свиня, козуля), в значній кількості добувалися заєць та перната дичина. Добуту дичину споживало населенням краю (понад 60 %), за межі імперії відправлялось біля 20 % дичини, понад 17 % — в інші краї Австро-Угорщини [9]. Сучасним українським законодавством також визначено, що одним із видів використання об'єктів тваринного світу за їх цільовим призначенням є мисливство, крім того: рибальство, використання об'єктів тваринного світу в наукових, культурно-освітніх, виховних та естетичних цілях, використання корисних властивостей життєдіяльності тварин, використання диких тварин з метою отримання продуктів їх життєдіяльності, добування (придбання) диких тварин з метою їх утримання і розведення у напіввільних умовах чи в неволі — Закон України «Про тваринний світ» [10].

5 березня 1897 року за згодою Галицького сейму прийнятий Галицький мисливський закон для Королівства Галичини і Лодомерії з великим князівством Краківським (В.з.кр., № 71), який набрав сили через три місяці після оприлюднення у Віснику крайових законів (26 грудня 1897 року), тобто з 26 березня 1898 року [11, 247]. В даному законі, в § 1, чітко визначено, що таке полювання: «право полювання полягає на виключнім управленню до годованя, вишукуваня, стеженя, убиваня і присвоюваня собі ловної зв'їрини і дикого птаства, а також присвоюваня собі відділених з неї частий, ужиткових, як поскиданих рогів і т. и. Що до дикого птаства, то право польованя містить в собі також виключне управненє до присвоюваня собі знесених яєць» [11, 248]. В Україні на сьогодні також прийнятий закон «Про мисливське господарство та полювання». Відповідно до ст. 1 цього Закону мисливство — вид спеціального використання тваринного світу шляхом добування мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах у межах мисливських угідь [12].

Охарактеризуємо детальніше структуру цього (Галицького Закону 5 березня 1897 року) нормативно-правового акта. Він складався з 86 статей та шести розділів.

Перший розділ «Право польованя і єго виконанє» (Право полювання та його виконання) містить 29 параграфів, що розподілені на 3 підрозділи: А) «Загальні постанови» (Загальні положення), що складається з 3 параграфів, що роз'яснюють визначення, поняття, пов'язані з полюванням, перелік видів мисливських тварин, юридичні аспекти права полювання та організації мисливських угідь; В) «Установленє округів польованя» (Організація мисливського господарства), складається з 8 параграфів (§ 5–12), визначає правові засади та спосіб організації мисливських угідь, можливість оренди, мінімальну площу мисливського

господарства; С) «Виарендовуване польовань громадських» (Оренда права полювання громади, або гміни), складається з 14 параграфів, з 13 по 29, регламентує спосіб проведення аукціонів на право полювання, оплату за оренду, повноваження органів влади (повітової та гмінної) при наданні права полювання.

Другий розділ «Приписи ловецької поліції» (Вимоги мисливської поліції» (§ 30–50) складався з таких підрозділів: А) «Надзір над польованем» (Нагляд за полюванням) — § 30–32, у якому визначається обов'язок власника та орендаря права полювання щодо утримання мисливської охорони; В) «Приписи о охороні» (Вимоги щодо охорони) — § 33–37, у якому визначається час полювання конкретно на кожен вид дичини, тобто в який період року заборонено полювати. Визначався порядок торгівлі продукцією мисливства; С) «Дальші приписи ловецької поліції» (Наступні вимоги мисливської охорони) — § 38–50, тут визначається порядок проведення полювання, а саме: дні та час полювання, необхідні документи для проведення полювання, спосіб відстрілу хижаків, повноваження органів влади щодо організації відстрілу хижаків. Зокрема, § 45 визначав, що диких тварин, які представляють загрозу для людської безпеки, потрібно тримати у вольєрі. А § 50 встановлювалося, що для добування шкідників, власник полювання мав право використовувати капкани, силця та інші приспособлення, але при цьому потрібно було вжити заходів для безпеки людей, а саме поставити відповідні інформаційні знаки. У випадках, коли повітова влада визнавала, що дики кабани та ведмеді завдавали великої шкоди, то власники землі мали право також виставляти різного роду капкани для відлову кабанів та ведмедів [1, 75].

Третій розділ «О шкодах, зроблених через польоване і через звїрину» (Про збитки, спричинені полюванням і тваринами) (§ 51–66) містить три підрозділи: А) «Обов'язках відшкодування» (Про обов'язок відшкодування) — § 51–55, де визначався порядок відшкодування власником або орендарем права полювання збитків, завданих тваринами або мисливцями під час полювання. Визначалися дозволені методи запобігання збиткам, які заподіюють мисливські тварини, порядок оцінки заподіяних збитків; В) «Поступоване» (Процедура відшкодування збитків) — § 57–65. У розділі визначались права та обов'язки органів повітової влади щодо визначення факту нанесення збитків та порядок їх оцінки, порядок складання заяви потерпілими особами, утворення комісій з оцінки нанесених збитків, порядок оскарження дій влади; С) «Угодове унормоване винагородження шкід» (Порядок укладення мирової угоди) містив § 66, в якому розглядався порядок укладення мирової угоди між власником (орендарем) права полювання та потерпілим власником сільськогосподарських угідь.

Четвертий розділ «Загальні постанови о властях і поступовану некарнім» (Повноваження органів влади і їх адміністративна процедура) — § 67–71 визначав повноваження виконавчих органів повітової влади та Галицького намісництва, а також органів місцевого самоврядування (гмін) щодо нагляду та адміністрування закону.

П'ятий розділ «Переступства і кари» (Порушення та покарання, або відповідальність) — § 72–79 встановлював повноваження мисливських охоронців,

які склали відповідну присягу щодо своєї компетентності та боротьби з браконьерством. Визначався розмір покарання за порушення норм цього мисливського закону, за кожен конкретний вид порушення з посиланням на статті закону. Шостий розділ «Карти ловецкі» (Мисливські посвідчення) — § 80–86 визначав порядок видачі посвідчення мисливця, його вартість, термін дії посвідчення. Було визначено категорії осіб, які не могли отримати посвідчення мисливця.

13 липня 1909 року був прийнятий новий Галицький мисливський закон (В.з.кр. за 1910 р., № 2), який набрав сили через три місяці після оприлюднення у Віснику крайових законів (10 січня 1910 року), тобто з 10 квітня 1910 року [13, 3]. Він складається з IX розділів, 90 параграфів. Окремо зазначимо, що законом так само встановлена правова охорона тварин, що полягає в забороні полювання в певні періоди (§ 55): на зайців з 1 лютого до 1 вересня, на куріпок — з 1 грудня до 15 серпня тощо [13, 21].

Висновки. Отже, основними нормативно-правовими актами, які регулювали охорону тваринного світу на території Австро-Угорської імперії (в т.ч. українських земель Східної Галичини), були австрійський державний закон від 1849 року та крайові закони від 1869, 1874, 1875, 1897, 1909 років. Цими законодавчими актами були встановлені певні правила та заборони щодо здійснення користування об'єктами тваринного світу та, відповідно, їх охорона на всій території Австро-Угорщини (державний закон 1849 року, норми якого, зважаючи на мету даної статті, тут не аналізувалися) та на території Східної Галичини.

Перспективними напрямками майбутніх досліджень вважаємо подальше вивчення австрійського законодавства щодо охорони та використання природних об'єктів, зокрема, правове регулювання рибальства австрійським державним та галицьким крайовим законодавством. А також — розвиток австрійського природоохоронного законодавства XIX — початку XX століття, що діяло на території усєї імперії та окремих країв, конкретно ведемо мову про Східну Галичину, з метою його порівняння із сучасним українським законодавством.

Література

1. Проців О. Р. Правові засади добування хижаків у Галичині кінця XVIII — початку XX століття // Науковий Вісник НЛТУ України. — 2010. — Вип. 20.12. — С. 73–79.
2. Проців О. Р. Правові засади полювання в Австро-Угорській та Російській імперіях другої половини XIX — початку XX століття // Науковий Вісник НЛТУ України. — 2010. — Вип. 20.6. — С. 50–57.
3. Проців О. Р. До історії діяльності мисливської охорони в Галичині середини XIX — першої третини XX століття // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. Харків. регіон. ін-ту держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України — Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2010. — № 1 (41). — С. 25–28.
4. Клапчук В. М. Лісове та мисливське господарство Галичини : монографія / В. М. Клапчук, О. Р. Проців ; Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, Івано-Франків. обл. упр. лісового та мислив. госп-ва. — Івано-Франківськ : Фоліант, 2011. — 432 с.
5. Закон з дня 23. цвітня 1909, доповнюючий постанови § 18 краєвого статута Королівства Галичини і Володимирії з Великим Князівством Краківським, оголошеного ціс. пат. з 26. лютого 1861 В. з. д. Ч. 20 // Вістник законів і розпоряджень краєвих для Королівств Галичини і Володимирії враз з Великим Князівством Краківським. — Л. : З друк. В. Лозинського : під зарядом Й. Недопада, 1909. — Річник 1909. — № 42. — С. 96.

6. Ustawa z dnia 19 Lipca 1869 r., względem zakazu łapania, wytopiania i sprzedawania zwierząt alpejskich, właściwych Tatrom, swistaka i dzikich koz, obowiązująca w Krolestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Ksiestwem Krakowskiem // Dziennik ustaw i rozporządzen krajowych dla Krolestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Ksiestwem Krakowskiem. — Rocznik 1869. — № 26. — Lwow : Z ces. krol. galicyjskiej Drukarni rządowej. — S. 83–84.
7. Оустава зъ дня 21. Студня 1874, обовязуюча для королевства Галиціи и Володимирїи съ великимъ княжествомъ Краковскимъ о охоронъ гдекотрыхъ звърятъ для оуправы земель пожиточныхъ // Въстникъ законовъ и роспоряженїи красвыхъ для Королевств Галиціи и Володимирїи разомъ съ великимъ Княжествомъ Краковскимъ. — Л. : Зъ печатнъ Л. І. О. Рогоша, 1875. — Рокъ 1875. — № 10, часть III : выдано и розослано дня 6. Лютого 1875. — С. 11–15.
8. Оустава зъ дня 30. Съчня 1875, обовязуюча для Королевства Галиціи и Володимирїи вразъ зъ Великимъ Княжествомъ Краковскимъ о охоронъ звърины // Въстникъ законовъ и роспоряженїи красвыхъ для Королевств Галиціи и Володимирїи разомъ съ великимъ Княжествомъ Краковскимъ. — Л. : Зъ печатнъ Л. І. О. Рогоша, 1875. — Рокъ 1875. — № 16, часть III : выдано и розослано дня 6. Лютого 1875. — С. 23–25.
9. Хосецький П. Б. Значення мисливського господарства в економіці Галичини в кінці XIX — на початку XX століття / П. Б. Хосецький, О. Р. Проців // Науковий Вісник НЛТУ України. — 2010. — Вип. 20.6. — С. 50–57.
10. Про тваринний світ : Закон України від 13 груд. 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 14. — Ст. 97 (з наст. змінами та доповненнями).
11. Закон з дня 5. Марта 1897 котрим видає ся ловецкий закон для Королівства Галичини Володимирїи з Великим Княжеством Краківським // Вістник законів і розпоряджень красвих для Королівства Галичини і Володимирїи з Великим Княжеством Краківським. — Л. : З печатні В. Лозїнського, 1897. — Річник 1897. — № 71. — С. 247–274.
12. Про мисливське господарство та полювання : Закон України від 22 лют. 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 18. — Ст. 132 (з наст. змінами та доповненнями).
13. Ustawa z dnia 13. lipca 1909 ktora wydana zostaje ustawa lowiecka dla Krolestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Ksiestwem Krakowskiem // Dziennik ustaw i rozporządzen krajowych dla Krolestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Ksiestwem Krakowskiem. — Lwow : Z drukarni Wl. Lozinskiego. Zarzadce J. Niedopad. — Rocznik 1910. — № 2. — S. 3–33.

Анотація

Коритко Л. Я. Становлення та розвиток галицького крайового законодавства про охорону тваринного світу (друга половина XIX — початок XX ст.). — Стаття.

У статті аналізуються основні крайові законодавчі акти, що регулюють правову охорону об'єктів тваринного світу. До них відносяться галицькі закони 1869, 1874, 1875, 1897, 1909 років.

Ключові слова: тваринний світ, крайове законодавство, Східна Галичина, Австро-Угорщина.

Аннотация

Коритко Л. Я. Становление и развитие галицкого краевого законодательства об охране животного мира (вторая половина XIX — начало XX ст.). — Статья.

Анализируются основные краевые законодательные акты, регулирующие правовую охрану объектов животного мира. К ним относятся галицкие законы 1869, 1874, 1875, 1897, 1909 годов.

Ключевые слова: животный мир, краевое законодательство, Восточная Галиция, Австро-Венгрия.

Summary

Korytko L. Ya. The formation and development of the Galician land legislation on fauna protection (the second part of the XIX — the beginning of the XX century). — Article.

The main land legislation acts regulating legal protection of objects of fauna are analysed. To them belong Galician Laws of 1869, 1874, 1875, 1897, 1909.

Keywords: fauna, land legislation, Eastern Galicia, Austria-Hungary.